

Mot renare vatten i hela EU

Efter ett par års förhandlingar antogs i december 2000 ett gemensamt regelverk, ett direktiv, för att uppnå en god vattenmiljö i hela EU. Nu arbetar man i medlemsländerna med att genomföra Ramdirektivet för vatten, eller Vattendirektivet som det också kallas.

Ett direktiv som tar upp alla vatten och dessutom ur en ekologisk synvinkel har saknats. Det finns flera direktiv som rör vatten, men de har kommit till vid olika tidpunkter och rör främst vatten som direkt används av oss människor, som dricksvatten, badvatten eller fiskevatten. Det nya direktivet omfattar inte öppet hav, men kommer ändå att fungera som en hjälp för medlemsländerna att uppfylla internationella avtal om skyddet av havet.

TEXT: TOVE LUNDEBERG OCH MARIA VIDARVE, NATURVÅRDSVERKET

Det överordnade syftet med Vattendirektivet är att miljön i sjöar, vattendrag, kust- och grundvatten inom EU ska vara god år 2015. I direktivet heter det att alla ytvatten ska ha uppnått ”god ekologisk och kemisk status”. För grundvatten är målen istället ”god kvantitativ och kemisk status”. Just arbetssättet att utgå från kvalitetsmål är en av de viktigaste nyheterna som direktivet för med sig. En grundtanke är också att vattenförvaltningen ska ske med utgångspunkt från avrinningsområden i stället för administrativa gränser om de inte sammanfaller. Detta leder till att sambandet mellan mänsklig påverkan och effekter i vattnet blir tydligare och att åtgärder väljs ut där de gör störst nytta för avrinningsområdet i sin helhet.

Nya vattenmyndigheter ska utses

Senast i december 2003 ska EU:s medlemsländer införa de lagar och andra författningar som är nödvändiga för att följa Vattendirektivet. Här i Sverige har detta utretts av Miljöbalkskommittén som har lämnat förslag på hur vår miljöbalk bör anpassas. Ett av förslagen i utredningen är att miljökvalitetsmålen som följer av direktivet ska vara författningsreglerade, vilket inte våra nuvarande nationella miljömål är.

▲ Syftet med Vattendirektivet är att miljön i sjöar, vattendrag och kust- och grundvatten inom EU ska ha uppnått god status år 2015. Att utgå från kvalitetsmål är en av de viktigaste nyheterna som direktivet för med sig.

Naturens egna gränser för vattnets flöde ska följas i vattenplaneringen. Ett antal huvudavrinningsområden samlas i ett vattendistrikt och inom varje distrikt utses en ansvarig vattenmyndighet. Det kan vara nybildade eller redan befintliga myndigheter. I den statliga utredningen ”Klart som vatten” föreslås fem vattenmyndigheter i Sverige.

Under 2004 ska myndigheterna göra en karakterisering av förhållandena inom distriktet. Varje vattenförekomst ska beskrivas och definieras utifrån de faktorer som bestämmer förutsättningarna för biologin. När det gäller kusten är viktiga sådana faktorer salthalt, djup, bottentyp, vågexponering och omblandning. Likartade kustavsnitt kommer att tillhöra samma ”vattentyp” och för varje typ ska referensförhållanden definieras. Med detta menas hur förhållandena skulle vara vid hög ekologisk status, d.v.s. om miljön endast var lite påverkad av människan. Den mänskliga påverkan på vattenmiljön ska också bedömas och en första bedömning av vilka vattenförekomster som riskerar att inte uppfylla miljökvalitetsmålen ska göras.

VATTENDIREKTIVET I KORTHET

Medlemsländerna/vattenmyndigheterna ska:

- ▶ införliva direktivet i nationell lagstiftning
- ▶ göra en beskrivning av förhållandena inom varje distrikt
- ▶ definiera typspecifika referensförhållanden
- ▶ bedöma mänsklig påverkan
- ▶ bestämma miljö kvalitetsmål
- ▶ upprätta miljöövervakningsprogram
- ▶ ta fram åtgärdsprogram
- ▶ sammanställa all information som tagits fram i förvaltningsplaner.

God status ska uppnås

Generellt kan sägas att miljömålen enligt Vattendirektivet innebär att alla vatten ska uppnå ”god ekologisk och kemisk status” resp. ”god kvantitativ och kemisk status” för grundvatten. Statusen får inte heller försämrats. En god ekologisk status för kustvatten innebär att vattenområdenas biologi (växtplankton, makrovegetation och bottenfauna) och de fysikalisk-kemiska förhållandena inte får avvika för mycket från opåverkade vatten. En god kemisk status innebär att halterna i vattnet av ett antal miljögifter inte överstiger vissa inom EU bestämda gräns- och riktvärden.

De olika länderna ska själva definiera vad god status är, men för att ländernas definitioner ska bli jämförbara ska en interkalibrering av bedömningsskalorna göras. Den ska vara färdig senast i december 2006. Intentionen är att målen ska vara uppnådda år 2015. Mindre stränga krav kan komma att ställas i vissa fall. Tidsfristen kan också förlängas om det är omöjligt att uppnå målen inom tidsramen trots att åtgärder satts in, till exempel om återhämtningstiderna är långa. Vattnets status måste dock successivt höjas även om tidsfristen förlängs.

För att kontrollera om miljömålen uppnås, och att statusen inte försämrats ska miljöövervakningsprogram upprättas inom varje distrikt. Övervakningen kommer att vara av tre olika slag. Kontrollerande övervakning ska utföras med syftet att ge en sammanfattande bild av miljö tillståndet i distriktet. Operativ övervakning ska utföras i princip varje år, och då framför allt i områden som inte uppnår eller riskerar att inte uppnå god status. Den tredje typen kallas undersökande övervakning, och utförs för att undersöka orsaken till att ett miljömål inte uppnås, eller för att undersöka effekterna av t.ex. en olycka. Även miljöövervakningsprogram för områden som skyddas enligt annan EG-lagstiftning ska tas fram.

▲ I det nya Vattendirektivet kommer förvaltningen att ske med utgångspunkt från avrinningsområden i stället för administrativa gränser. Detta gör att sambandet mellan mänsklig påverkan och effekterna i vattnet blir tydligare och att åtgärder sätts in där de gör störst nytta för avrinningsområdet i sin helhet.

Åtgärds- och förvaltningsplan för varje distrikt

Karakteriseringen, arbetet med att sätta mål och övervakningen ska fungera som underlag för att ta fram åtgärdsprogram. Åtgärdsprogrammen ska innehålla alla åtgärder som bedöms nödvändiga för att den angivna miljö kvaliteten ska uppnås, även de åtgärder som krävs enligt annan relevant EG-lagstiftning. De första åtgärdsprogrammen ska vara klara 2009 och åtgärdena ska påbörjas senast 2012.

All den information som tagits fram inom respektive distrikt ska sammanställas i en förvaltningsplan. De första förvaltningsplanerna ska tas fram 2009, och efter det vart sjätte år. Avrinningsmyndigheten ska föra en dialog kring planen med allmänhet, sakägare och andra berörda, vilket ställer krav på planens lättillgänglighet. Planen ska också redovisas för EU-kommissionen. I våra svenska utredningar föreslås det att avrinningsmyndigheterna ska vara ansvariga för att besluta om åtgärdsplaner och ta fram förvaltningsplaner för distriktet. De kommer i sin tur att behöva mycket hjälp av de länsstyrelser, kommuner, vattenvårdsförbund etc som ligger inom det geografiska området.

English summary

The EC Water Framework Directive

This article gives an overview of important concepts in the EC Water Framework Directive. It covers the Directive's main topics such as Water District Authorities, status classification of water bodies, action programmes and river basin management plans. It also describes some of the work going on in Sweden in order to implement the Directive and provides examples of international co-operation to facilitate the implementation.

For more information about the EC Water Framework Directive: <http://forum.europa.eu.int/Public/irc/env/wfd/home>

Internationellt samarbete

Tidigare när lagstiftningar har antagits inom EU, har länderna i princip lämnats att själva tolka direktiv och andra rättsakter. När det gäller Vattendirektivet har istället kommissionen och medlemsländerna samarbetat för att ta fram vägledning för genomförandet. Detta har skett samtidigt med det nationella arbetet eftersom tidsramen är så snäv. Resultatet har blivit ett tiotal icke bindande vägledningsdokument. Där finns t.ex. vägledning för hur den ekonomiska analysen ska utföras, hur allmänheten ska få tillfälle att delta i arbetet, hur miljöövervakningen ska läggas upp och hur miljömålen ska sättas.

När det gäller kustmiljön i Östersjön pågår också ett treårigt forskningsprojekt, CHARM. Projektet syftar till att ta fram rekommendationer för typindelning, referensförhållanden och övervakningsstrategier för tillämpningen av Vattendirektivet i Östersjöns kustområden. Projektet får medel från EU, och i projektet deltar forskningsinstitutioner från länderna runt Östersjön.

Läs mer om Vattendirektivet

SVENSKA UTREDNINGAR:

"Bestämmelser om miljö kvalitet. Ramdirektivet för vatten", SOU 2002:107

"Klart som vatten", SOU 2002:105

WWW.NATURVARDSVERKET.SE

Välj "Lag & rätt" och sedan "Vattendirektivet". Under "Lag & rätt" finns även information om "Bedömningsgrunder för miljö kvalitet".

På väg mot att uppfylla kraven

Naturvårdsverket har av regeringen fått i uppdrag att ta fram naturvetenskapliga och tekniska underlag som de kommande avrinningsmyndigheterna behöver för sitt arbete med mål, karakterisering och registerhållning av skyddade områden. Resultatet ska tillsammans med annat underlag samlas i en handbok för vatten, som ska utvecklas av Naturvårdsverket i samråd med Sveriges Geologiska Undersökning och Boverket.

Arbetet pågår för fullt med vidareutveckling av de verktyglådor som finns i "Bedömningsgrunder för miljö kvalitet". Vissa grundtankar i bedömningsgrunderna överensstämmer väl med dem i Vattendirektivet, men de behöver utvecklas och anpassas närmare till kraven i direktivet. Fastställandet av miljömål innebär också att man måste gå ett steg längre än vad som gjorts i bedömningsgrunderna.

Vad gäller kustvatten pågår arbete med anpassning av parametrar som redan finns i bedömningsgrunderna: fysikalisk – kemiska parametrar, makrovegetation och bottenfauna. Detta sker parallellt med utveckling av typologin, d.v.s. hur indelningen i typer ska ske. En ny bedömningsgrund tas också fram för växtplankton. Förberedelser för den kommande interkalibreringen av klassificeringen av ekologisk status pågår också.